

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén – Digitalisering och hållbarhet – status quo och behovet av åtgärder ur det civila samhällets perspektiv

(förberedande yttrande)

(2020/C 429/24)

Föredragande: **Peter SCHMIDT (DE-II)**

Medföredragande: **István KOMORÓCZKI (HU-I)**

Remiss	Tyska rådsordförandeskapet, 7.4.2020
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	31.8.2020
Antagande vid plenarsessionen	17.9.2020
Plenarsession nr	554
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	216/2/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK efterlyser politiska åtgärder som ytterligare befäster en digital ekonomi som bygger på våra samhällsvärden, för att på så sätt se till att den digitala välfärdsekonomin är så **inkluderande som möjligt**, så att den gynnar både arbetstagare, konsumenter, små och medelstora företag, stora företag och ideella ekonomiska aktörer, särskilt i landsbygdsområden. Sådana politiska åtgärder inbegriper att

- utveckla **finanspolitiska åtgärder** för att se till att digitala företag betalar sin skäliga andel av skatterna,
- bygga vidare på den allmänna dataskyddsförordningen för att utarbeta **särslagstiftning om dataskydd på arbetsplatsen**, på sociala medier och inom e-handel,
- anpassa den gällande konkurrens- och monopollagstiftningen för att reglera marknaderna för digitala plattformar,
- främja programvara och tillämpningar med öppen källkod,
- inta förhållningssättet "offentliga medel – offentliga data", så att offentligt finansierade forskningsdata är allmänt tillgängliga,
- utveckla en strategisk EU-politik för dataförvaltning, inbegripet ny lagstiftning om "offentliga dataförvaltare".

1.2 EESK uppmanar de nationella och lokala myndigheterna att stödja kooperativa delningsplattformar. Kommittén efterlyser också transparenta, rättvisa och gröna IKT-produktionskedjor, ambitiösa energinormer och en utvidgning av EU:s ekodesigndirektiv, och uppmanar kommissionen att

- anpassa EU-lagstiftningen för att göra e-handeln mer hållbar och utveckla en ansvarsfull politik för förpackning, leveranser och retur av paket,
- skydda små aktörer på marknaden mot monopolistiska plattformar,
- utarbeta en heltäckande uppsättning kriterier och indikatorer för hållbara programvaruprodukter och ett digitalt produktpass,

- förbättra den allmänna dataskyddsförordningen när det gäller tillräckliga data och datakoppling.
- införa begränsningar för onlinereklam för att skapa reklamfria utrymmen.

1.3 Covid-19-pandemin ledde till en plötslig och betydande minskning av transporter, produktion och konsumtion. Den ökade användningen av IKT mildrade energiintensiva arbetsmetoder och livsstilar. EESK efterlyser lämpliga politiska åtgärder för att bidra till att befästa dessa positiva aspekter efter pandemin. Detta ger naturligtvis upphov till bredare frågor om energieffektiviteten hos "molnet" och de datacentraler som ligger till grund för det. Det handlar till exempel om att

- upprätta ett EU-register över datacentraler (som omfattar energieffektivitet, livscykel, byggnadsmaterial osv.) och ett "top runner"-system för att se till att de mest energieffektiva datacentralerna blir normen,
- kräva att nya datacentraler drivs med 100 % förnybar energi,
- använda artificiell intelligens (AI) för att stödja klimat- och energiomställningen,
- föreslå åtgärder för hållbara AI-lösningar.

1.4 EESK erkänner den centrala betydelsen av att utveckla hållbara smarta städer, inklusive innovativa strategier för integrerad mobilitet, energi och turism.

2. Bakgrund och grunder

2.1 Detta yttrande begärdes av det tyska rådsordförandeskapet och syftar till att undersöka de två globala **megatrenderna digitalisering och hållbarhet** ur det europeiska organiserade civila samhällets perspektiv. EESK välkomnar detta tillvägagångssätt för att anpassa den gröna och den digitala omställningen till varandra, eftersom denna anpassning är avgörande för Europas framtida välbefinnande och motståndskraft.

2.2 EU har till fullo ställt sig bakom **FN:s Agenda 2030** ⁽¹⁾ och dess **17 mål för hållbar utveckling** och agerar inom ramen för internationella klimatavtal såsom **Parisavtalet** ⁽²⁾. För att garantera ett korrekt genomförande måste EU utveckla och slutföra en övergripande strategi för hållbar utveckling.

2.3 EESK välkomnar den **europeiska gröna – och sociala – given** ⁽³⁾ och dess fond för en rättvis omställning, eftersom de bör ge upphov till de storskaliga investeringar som krävs för en rättvis omställning till en klimatneutral ekonomi. EESK anser att den **europeiska plattformen för berörda aktörer inom den cirkulära ekonomin** ⁽⁴⁾ är avgörande för att uppnå målen i den nya **handlingsplanen för den cirkulära ekonomin** ⁽⁵⁾ och ser fram emot att fortsätta detta samarbete. EESK betonar att EU måste se till att digitaliseringen bidrar till genomförandet av den gröna given.

2.4 EESK välkomnar EU:s återhämtnings- och återuppbyggnadspaket **Next Generation EU** ⁽⁶⁾, som syftar till att stödja dem som ekonomiskt sett drabbats hårdast av covid-19-krisen.

2.5 Covid-19-pandemin ger tillfälle att **reflektera över hur vi kan omforma och förnya vår ekonomi** så att den blir mer miljömässigt och socialt hållbar. Krisen bör inte avleda EU från dess miljö- och hållbarhetsmål.

2.6 EESK har tidigare efterlyst en hållbar och inkluderande **välfärdsekonomi** ⁽⁷⁾ som fungerar för både människorna och planeten, liksom att digitalisering används på lämpligt sätt för att uppnå detta mål.

⁽¹⁾ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

⁽²⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/SV/COM-2019-640-F1-SV-MAIN-PART-1.PDF>

⁽⁴⁾ ECESP, <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>

⁽⁵⁾ CEAP, <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/>

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_1_en.pdf

⁽⁷⁾ EESK:s yttrande "Den hållbara ekonomi vi behöver" (EUT C 106, 31.3.2020, s. 1).

2.7 EESK anser att en systeminriktad EU-strategi för **hållbar konsumtion** ⁽⁸⁾ är en av de väsentliga byggstenarna i EESK:s strategiska vision om en hållbar välfärdsekonomi där ingen hamnar på efterkälken.

2.8 EESK har förespråkat en **uropeisk väg mot en digital framtid** ⁽⁹⁾, som bygger på europeiska sociala värden och etiska normer, för att se till att vi utnyttjar de digitala möjligheterna för ekonomin, samtidigt som vi skyddar vår integritet och vårt självbestämmande och respekterar planetens begränsningar.

2.9 I kommissionens nyligen framlagda **vitbok om AI** ⁽¹⁰⁾ föreslås en strategi för att säkerställa spridningen av AI inom EU, och EESK stöder kommissionens ambitioner att göra EU till en internationell ledare inom forskning om och utveckling av AI och därmed förbättra Europas globala konkurrenskraft ⁽¹¹⁾. EESK skulle samtidigt vilja se att AI-strategin integreras bättre i EU:s nuvarande hållbarhetsstrategier.

2.10 EESK uppmanar alla berörda parter att beakta **digitaliseringens effekter för olika sektorer och för målen för hållbar utveckling** när det gäller grundläggande infrastruktur, egenmakt och omvandling.

3. Mot en socialt, miljömässigt och ekonomiskt sund digitalisering

3.1 Under det avbrott som covid-19 inneburit har vi haft tid att reflektera och tydligt insett att en hållbar digital revolution innebär anpassning till mänskliga faktorer och bevarande av icke-digitala lösningar, med en noggrann bedömning av riskerna och med särskild tonvikt på motståndskraft. Att ta itu med den digitala klyftan både mellan och inom länder i hela världen kommer att vara en viktig prioritering, med särskilt fokus på medlemsstaterna, och med ett öga på utvidgningen. För att ta itu med den digitala klyftan inom medlemsstaterna krävs offentliga och privata investeringar. Pandemin har belyst både möjligheterna och nackdelarna med digital kommunikation, särskilt för dem som bor på landsbygden.

3.2 Detta yttrande kommer att inriktas på hållbarhetsmålen 8 (anständiga arbetsvillkor), 12 (konsumtion och produktion) och 13 (klimatåtgärder) ⁽¹²⁾ och kommer därför att starkt koppla samman faktorer för miljömässig och social hållbarhet. Att anpassa dessa frågor till varandra är nyckeln till en form av digitalisering som fungerar för oss alla. Andra särskilda fokusområden är digital utbildning (hållbarhetsmål 4), smarta städer (mål 11) och e-hälsa (mål 3), och vi rekommenderar att EESK tittar närmare på dessa områden ur det civila samhällets perspektiv i sitt framtida arbete.

3.3 Pandemin har omvandlat många av våra dagliga rutiner till en storskalig fältstudie av digitalt genomförande: Regeringarna stängde tillfälligt skolor och bad elever, studerande och lärare att arbeta på nätet, och arbetsgivarna var tvungna att snabbt ompröva sin inställning till distansarbete. I takt med att vi långsamt tar oss ut ur nedstängningen måste vi reflektera över hur mycket digitalisering som är önskvärdt och lämpligt, och hur vi samtidigt kan upprätthålla rättvisa inom och mellan generationerna anpassad till målen för hållbar utveckling.

EESK uppmanar alla berörda parter att beakta effekterna av detta oväntade "digitala steg framåt" mot bakgrund av digitaliseringens följande tre dimensioner: grundläggande infrastruktur, egenmakt och omvandling. För att illustrera detta ger vi exemplet med våra utbildnings- och arbetsmiljöer, men vi rekommenderar att det används heuristiskt på andra områden för att fånga dessa dimensioner med deras respektive fördelar och risker.

3.3.1 Grundläggande digital infrastruktur

Även om vi tar för givet att internet ger en nära på universell tillgång till kunskap för många av oss i Europa, måste vi fortsätta att arbeta för att förbättra onlinetjänsternas kvalitet, säkerhet, tillförlitlighet, inkludering och tillgänglighet. När vi går in i en tidsålder som i allt högre grad domineras av AI är det mycket viktigt att analysera de vetenskapliga, samhällsliga och pedagogiska erfarenheterna och resultaten av denna oväntade situation, och ta del av Unescos nyligen framlagda rapport om AI ⁽¹³⁾. Vi är redan medvetna om att det finns betydande sociala orättvisor när det gäller detta, bland annat brist på elektronisk utrustning, utbildning och konnektivitet.

⁽⁸⁾ EESK:s yttrande "Mot en EU-strategi för hållbar konsumtion" (se sidan 51 i detta nummer av EUT).

⁽⁹⁾ EESK:s yttrande "Att forma EU:s digitala framtid" (ännu inte offentliggjort i EUT).

⁽¹⁰⁾ Vitbok om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_sv.pdf.

⁽¹¹⁾ Konkurrenskraft bör i detta sammanhang inte bara definieras efter kvantitet utan också efter kvalitet, för att skapa balans mellan ekonomiskt välstånd, miljöaspekter och social inkludering.

⁽¹²⁾ Dessa är de mål för hållbar utveckling som det oftast hänvisas till enligt World Business Council for Sustainable Developments 7:e årliga granskning av företagens rapportering om och offentliggörande av miljömässiga, sociala och styrningsrelaterade frågor, 2019.

⁽¹³⁾ Unesco, "Steering AI and advanced ICTs for knowledge societies: a Rights, Openness, Access, and Multi-stakeholder Perspective".

I enlighet med försiktighetsprincipen kan potentiella negativa faktorer inbegripa ökad skärmtid, exponering för apparater i allmänhet, kroppsställning, strålning, oro över effekterna av 5G på vår hälsa, "falska nyheter", internetbedrägerier, nätmobbning och övervakningsfrågor – det vore på sin plats att undersöka alla dessa faktorer ingående.

3.3.2 Digitalisering som ett verktyg för egenmakt

En positiv effekt är att vi alla fått upp ögonen för digitaliseringens potential som ett verktyg för egenmakt i vardagen. Till exempel är information lättillgänglig, vilket möjliggör oberoende, livslångt lärande och flexibelt arbete. Den mångsidiga och rika miljön omfattar ljud, video, text, animationer, virtuella utbildningsmiljöer, livechattar, förstärkt verklighet och virtuell verklighet inom ett brett spektrum av ämnen, allt efter vårt schema och våra behov, oavsett om vi är elever, studerande eller anställda eller helt enkelt vill förvärva nya kunskaper eller färdigheter.

Internet fungerar också som en katalysator för rörelser i det civila samhället, och har i synnerhet varit ett kraftfullt sätt att mobilisera människor för politiska åtgärder eller miljöåtgärder, t.ex. Fridays for Future. Även de senaste årens demonstrationer i Hongkong har på ett spektakulärt sätt gett uttryck för detta.

Samtidigt förstår vi att användningen av "högteknologisk" digitalisering inte nödvändigtvis resulterar i ökad hållbarhet – t.ex. tenderar ursprungsbefolkningar eller grupper av äldre personer med "lågteknologiska" tillvägagångssätt att ha mer hållbara, icke-digitala lösningar.

3.3.3 Digitalisering som ett verktyg för omvandling

Erfarenheterna från denna "globala labb"-erfarenhet utgör ett utmärkt tillfälle att dra slutsatser om hur detta kommer att påverka den framtida utvecklingen, t.ex. den idealiska blandningen av skraddarsydd distansutbildning och utbildning på plats. Världens mest framstående institutioner erbjuder redan storskaliga öppna nätbaserade kurser (mooc) genom samarbeten såsom Coursera, som erbjuder alla att ta del av några av fördelarna med ett drömuniversitet.

De miljömässiga och sociala konsekvenserna är slående. Affärsresorna har blivit betydligt färre, vilket har lett till en minskning av luft- och miljöföroreningarna i allmänhet, mindre buller och en minskning av människors stress, och det är troligt att vissa av dessa nya mönster kommer att finnas kvar även efter återhämtningen. Många har tillbringat mer tid i hemmet/med familjen och upptäckt lokala leverantörer såsom gårdsbutiker, även om det också uppenbart har varit mycket påfrestande för vissa.

När det gäller infrastruktur utgör detta ett ypperligt tillfälle att ta upp och analysera samhällsengagemangs- och kostnadseffektivitetsfrågor.

3.4 Hållbarhetsmål 8: Anständiga arbetsvillkor och välfärdsekonomin

Digitaliseringen medför stora möjligheter för välfärdsekonomin. Fördelarna är dock ojämnt fördelade, vilket innebär att en allt större andel av kapitalet och tillgångarna riskerar att ackumuleras i händerna på ett fåtal aktörer. De flesta digitala plattformar och programvaruföretag finns i USA och Asien⁽¹⁴⁾. De europeiska små och medelstora företagen är beroende av deras tjänster, och med t.ex. Fulfilment By Amazon förlorar de en del av sina försäljningsintäkter på grund av avgiftsbetalningar. För att motverka denna oligopolistiska tendens måste vi bygga upp en inkluderande välfärdsekonomi i Europa. EESK stöder utvecklingen av **finanspolitiska åtgärder** som syftar till att digitala företag ska betala sin skäliga andel av skatterna⁽¹⁵⁾.

3.4.1 Digitaliseringen och dess effekter på sysselsättningen

Digitaliseringen i arbetsmiljön erbjuder många möjligheter till en önskvärd rationalisering av arbetet⁽¹⁶⁾, t.ex. genom att använda "cobots"⁽¹⁷⁾, men den medför också vissa risker om vi inte integrerar den fullt ut i våra europeiska sociala värden och etiska normer med hjälp av en "human-in-command"-strategi. Särskilda utmaningar i detta sammanhang är följande:

⁽¹⁴⁾ Till exempel Google/Alphabet, Apple, Facebook, Amazon och Microsoft i USA samt Alibaba och Tencent i Kina.

⁽¹⁵⁾ Till exempel den skatt på digitala tjänster som införts i Frankrike. Den uppfattades dock som diskriminerande mot företag från länder utanför EU.

⁽¹⁶⁾ Rationalisering genom robotisering, automatisering, AI, förbättrad arbetseffektivitet och sektorsspecifika förändringar.

⁽¹⁷⁾ En cobot är en samarbetande robot som kan arbeta tillsammans med människor genom att ta över repetitiva, icke önskvärda eller farliga uppgifter och genom att skapa nya uppgifter som är mer givande.

- Ett skifte i **förhållandet mellan arbetstillfällen och intäkter** i de nya affärssegmenten, med digitala företag som genererar mer försäljning med färre arbetstillfällen. I de flesta vetenskapliga studier utgår man från att digitaliseringens *nettoeffekter* på arbetsmarknaden kommer att leda till ökad arbetslöshet ⁽¹⁸⁾, ⁽¹⁹⁾, ⁽²⁰⁾, ⁽²¹⁾, ⁽²²⁾, ⁽²³⁾.
- Otryggare anställningar, där färre personer torde ha ett tillfredsställande och välbetalt arbete, samtidigt som allt fler kan behöva hålla till godo med osäkra anställningsvillkor i den så kallade gigeekonomin, som kännetecknas av deltid-, korttids- eller nolltimmesavtal ⁽²⁴⁾, ⁽²⁵⁾, ⁽²⁶⁾, ⁽²⁷⁾, ⁽²⁸⁾.
- En polarisering av inkomsterna, eftersom den andel av bruttonationalprodukten (BNP) som lönerna står för sjunker, medan andelen investeringsinkomster ⁽²⁹⁾ ökar ⁽³⁰⁾, ⁽³¹⁾, ⁽³²⁾. Denna polarisering av inkomsterna kan leda till att köpkraften minskar ⁽³³⁾, ⁽³⁴⁾, ⁽³⁵⁾.
- En tendens till utkontraktering av arbete och arbetskontroll. Den upplevda vinsten i fråga om självständighet när man arbetar hemifrån bör inte ske på bekostnad av de anställdas intressen (t.ex. en säker arbetsplats, stabila arbetsvillkor, rätten att koppla ned och dataskydd på arbetsplatsen). EESK efterlyser därför en strikt tolkning av EU:s allmänna dataskyddsförordning och föreslår att man inför särlagstiftning om dataskydd på arbetsplatsen.
- En riktad användning av AI för att förbättra arbetsmarknadens funktion, t.ex. genom att förutse kompetensbehov eller effekter på arbetstider och arbetsvillkor, i syfte att uppnå en välfärdsekonomi. (Detta kan omfatta överväganden om införandet av en medborgarlön, en minskning av antalet timmar för heltidsarbete eller avgifter för lågbetalda arbetstillfällen.)

3.4.2 Makt genom ackumulering av data

Framväxten av de "digitala jättarna" med monopolisering och oligopolisering har snedvridit konkurrensen. Dessutom får koncentrationen av information och kunskap konsekvenser för den politiska suveräniteten och det personliga självbestämmandet, eftersom stora delar av internettrafiken (t.ex. personuppgifter och marknadsrelaterade data, nyheter och offentliga debatter) ligger i händerna på ett fåtal globala it-företag (från länder utanför EU). EESK uppmanar kommissionen att anpassa den gällande konkurrens- och monopollagstiftningen för att reglera marknaderna för digitala plattformar ⁽³⁶⁾. Kommittén konstaterar också hur viktigt det är att skydda medborgarnas rättigheter när det gäller den allmänna dataskyddsförordningen och att öppet diskutera och debattera den exploaterande aspekten av övervakningskapitalismen.

⁽¹⁸⁾ Muro/Maxim/Whiton, "Automation and Artificial Intelligence: How machines are affecting people and places", 2019.

⁽¹⁹⁾ Frey/Osborne, "The future of employment: How susceptible are Jobs to Computerisation?", 2013. Författarna går inte i detalj in på hur snabbt denna process skulle kunna gå, utan talar i stället relativt vagt om ett till två årtionden.

⁽²⁰⁾ Ziehran/Gregory/Arntz, "The risk of automation for jobs in OECD countries: a comparative analysis", OECD Social, Employment and Migration, 2016.

⁽²¹⁾ International Federation of Robotics, "The Impact of Robots on Productivity, Employment and Jobs", 2017.

⁽²²⁾ Ziehran/Gregory/Arntz, "Racing With or Against the Machine?", 2016.

⁽²³⁾ Världsekonomiskt forum, "The Future of Jobs Report", 2018.

⁽²⁴⁾ Muntaner, "Digital Platforms, Gig Economy, Precarious Employment, and the Invisible Hand of Social Class", 2018.

⁽²⁵⁾ För de olika typerna av crowdwork-plattformar, se Howcroft/Bergvall-Kåreborn, "A Typology of Crowdwork Platforms", 2019.

⁽²⁶⁾ Uws et al., "Crowd work in Europe: Preliminary results from a survey in the UK, Sweden, Germany, Austria and the Netherlands", 2016.

⁽²⁷⁾ Berg, "Income security in the on-demand economy: Findings and policy lessons from a survey of crowdworkers", 2015.

⁽²⁸⁾ Bartmann, "The Return of the Servant", 2016.

⁽²⁹⁾ Inklusive aktieägarvärden och utdelningar från digitala plattformar, företag som visar vägen när det gäller AI, robotisering osv.

⁽³⁰⁾ Stockhammer, "Determinants of the Wage Share", 2017.

⁽³¹⁾ Hudson, "The Road to Debt Deflation, Debt Peonage, and Neofeudalism", 2017.

⁽³²⁾ Lange/Santarius, "Smart Green World? Making Digitalisation Work for Sustainability", 2020.

⁽³³⁾ Jfr Staab, "The consumption dilemma of digital capitalism", 2017.

⁽³⁴⁾ Summers, "Larry Summers at IMF Economic Forum", 2013.

⁽³⁵⁾ Teulings/Baldwin, "Secular Stagnation: Facts, Causes and Cures", 2014.

⁽³⁶⁾ Till exempel sökmotorer eller sakernas internet, e-handelsplattformar och plattformar för sociala medier.

Vidare agerar plattformar såsom Amazon i allt större utsträckning som marknadsaktörer på sina egna marknader, samtidigt som de kontrollerar den ekonomiska infrastrukturen (dvs. handelsplattformen, distributionskanalerna och annonseringen) där tusentals konkurrerande säljare erbjuder sina produkter. Amazon använder dessa data från tredjepartssäljare för att marknadsföra sina egna produkter och därmed missgynna sina konkurrenter⁽³⁷⁾. Genom en översyn av EU:s konkurrenslagstiftning i linje med den indiska förordningen om utländska direktinvesteringar⁽³⁸⁾ skulle man kunna identifiera och bestraffa sådant missbruk.

Att se till att nya marknader för digitala plattformar⁽³⁹⁾ är neutrala är avgörande för att säkerställa rättvisa villkor för alla marknadsaktörer. EESK föreslår bestämmelser om "naturliga monopol" i den digitala ekonomin för att se till att de styrs av det civila samhället eller offentliga myndigheter⁽⁴⁰⁾. Detta omfattar interoperabilitet mellan konkurrerande plattformar för att säkerställa konkurrens på den digitala marknaden, t.ex. med lagstiftning om obligatoriska, på förhand fastställda gränssnitt för informationsutbyte.

3.4.3 Dataförvaltning: mot en strategisk EU-politik för dataförvaltning

EESK uppmanar kommissionen och EU:s medlemsstater att främja programvara och tillämpningar med öppen källkod som verktyg för att uppmuntra affärsmodeller och tillämpningar som möjliggör öppen tillgång och rättvis fördelning av nyttan.

Dessutom förespråkar EESK förhållningssättet "offentliga medel – offentliga data", som skulle kräva att offentligt finansierade forsknings- och utvecklingsprojekt gör data tillgängliga t.ex. i enlighet med creative commons-licenser eller offentliga upphovsrättslicenser.

Vidare föreslår EESK att man utvecklar en strategisk EU-politik för dataförvaltning för att uppnå balans mellan att göra data så öppna som möjligt och samtidigt se till att offentliga ekonomiska aktörer och små och medelstora företag inte förlorar sin kärnverksamhet till stora internet- och dataföretag. Tidigare tjänade rena "öppna data" enbart de stora internetföretagens intressen. EESK efterlyser inrättandet av "offentliga dataförvaltare" som ska fungera som mellanhänder mellan aktörer som genererar data och/eller avser att använda data. Olika dataförvaltare skulle kunna upprättas för mobilitetsrelaterade data, stadsrelaterade data osv. Ny lagstiftning, inklusive beslut om åtkomst till och fördelning av nyttan av produkter och tjänster, behövs för att skapa offentliga uppdrag för att statliga organisationer eller civilsamhällesorganisationer ska kunna hysa sådana dataförvaltare. Data som är relevanta för offentliga tjänster bör balansera entreprenörernas innovationer, den offentliga suveräniteten, rätten till allmän tillgång och medborgarnas välfärd. Framöver är det mycket viktigt att vidareutveckla blockkedjetekniken och säkerställa transparens i algoritmerna.

3.5 Hållbarhetsmål 12: Hållbar konsumtion och produktion

Eftersom digitala appar har stor potential att främja **hållbar konsumtion**⁽⁴¹⁾ uppmanar EESK de nationella och lokala myndigheterna att stödja kooperativa delningsplattformar och e-handelsplattformar som erbjuder hållbara produkter⁽⁴²⁾. Ett nytt smart och hållbart system för märkning av hållbara livsmedel, såsom EESK nyligen har föreslagit, skulle ge **heltäckande information** om produkterna⁽⁴³⁾ för att främja hållbara konsumentval och leda till hälsosammare kostvanor⁽⁴⁴⁾.

⁽³⁷⁾ Feiner, "Amazon admits to Congress that it uses 'aggregated' data from third-party sellers to come up with its own products", 2019.

⁽³⁸⁾ Enligt paragraf 5.2.15.2.4. v i den indiska förordningen om utländska direktinvesteringar får en enhet som har en kapitalandel i en e-marknadsplatsenhet inte sälja sina produkter på den plattform som drivs av denna marknadsplatsenhet.

⁽³⁹⁾ Särskilt de som är verksamma inom kollektiva nyttigheter (hälsa, mobilitet, stad).

⁽⁴⁰⁾ T.ex. en offentlig sökmotor, en GAIA-X-molnserver eller plattformar för sociala medier som styrs av det civila samhället.

⁽⁴¹⁾ Till exempel utbyte av köp (och erfarenheter) mellan konsumenter, byteshandel med begagnade varor, digitala former av "prosumtion", lokala digitala plattformar för att främja lokala företag och, där så är lämpligt, korta leveranskedjor.

⁽⁴²⁾ Till exempel "La ruche qui dit oui", en belgisk plattform med ekologiska och säsongsbundna produkter.

⁽⁴³⁾ Till exempel information om produktion, miljöpåverkan, sammansättning, användning, reparerbarhet och användbarhet för varje produkt.

⁽⁴⁴⁾ EESK:s yttrande "Att främja hälsosamma och hållbara kostvanor i EU" (EUT C 190, 5.6.2019, s. 9).

För att göra **e-handeln mer hållbar** föreslår EESK att EU-lagstiftningen ska främja god praxis för att minska antalet returnerade paket (t.ex. genom att begränsa fria retur) ⁽⁴⁵⁾, göra det förbjudet att förstöra returnerade paket, kombinera leveranser och öka leveransfordonens utnyttjandegrad.

60 % av all datatrafik är **videoströmning**. Som de frivilliga begränsningarna under covid-19 har visat är alternativ med låg upplösning allmänt accepterade och mer hållbara och bör därför uppmuntras.

3.5.1 Hållbar IKT

Vid tillverkning av IKT-maskinvara bör man tillämpa normer för cirkulär ekonomi. Det inbegriper frågor om utvinning av sällsynta jordartsmetaller och andra material samt tillverkning av utrustning, som ofta sker under dåliga arbets- och miljövillkor (i t.ex. Kina och andra länder i det globala syd).

EESK efterlyser större transparens i IKT-produktionskedjorna. Vi behöver en utvidgning av EU:s ekodesigndirektiv ⁽⁴⁶⁾ så att det omfattar heltäckande produktionsstandarder, inklusive i) hållbara material (återvunna och förnybara resurser), ii) utformning av maskinvara (maximera livslängden – utrustning måste vara modulär och reparerbar), iii) programvaru-uppdateringar som gäller fram till slutet av en produkts fysiska livstid, iv) förlängda garantiperioder, v) återanvändning av utrustning som fungerar och ökad materialåtervinning, vi) ambitiösa energinormer, inklusive en dynamisk "top runner"-reglering, där den mest energieffektiva produkten blir miniminormen, vii) hållbarhetsnormer för utveckling av programvara och appar, som uppmuntrar utvecklare att utforma programvara på ett sådant sätt att datatrafiken och utnyttjandet av maskinvara är så låga som möjligt under användning. EESK välkomnar "Karlskrona Manifesto for Sustainability Design" och uppmanar kommissionen att ta fram heltäckande kriterier för hållbara programvaru-produkter ⁽⁴⁷⁾, ⁽⁴⁸⁾.

3.5.2 Transparenta produktkedjor

Digitaliseringen måste främja transparens och ansvar längs produktkedjorna. EESK välkomnar det förslag från den gröna given som den tyska regeringen upprepade i sin nyligen framlagda digitala politiska agenda för miljön om att införa ett "digitalt produktpass" med information om material och produktionsnormer för att identifiera hållbarhetsbrister i produktionen i linje med EU:s strategi för företagens sociala ansvar ⁽⁴⁹⁾, inklusive arbetsnormer.

3.5.3 Stärkta kooperativa plattformar

EESK uppmanar kommissionen och EU:s medlemsstater att främja utvecklingen av kooperativa internetplattformar, som fungerar som neutrala förmedlare för att bättre fördela nyttan mellan producenterna/tjänsteleverantörerna och inkludera medborgarna/konsumenterna i styrningen, beslutsfattandet och fördelningen av nyttan.

Till exempel tillhandahåller den kooperativt drivna sammanslutningen CoopCycle plattformsprogramvaran för cykelleveranskooperativ i nio europeiska städer. I uthyrningsplattformen Fairbnb ingår städer och regioner som berörda parter. Genom att donera 50 % av sina intäkter till lokalsamhällesprojekt bidrar den till en ny syn på europeisk turism som gynnar både resenärer och värdar.

EESK efterlyser politiskt stöd för att hjälpa sådana plattformar att expandera över hela Europa. Upphandlingsreglerna bör anpassas så att de lokala myndigheterna kan ge dem förmånsbehandling.

⁽⁴⁵⁾ Det bör noteras att i genomsnitt vart åttonde paket som köpts på nätet returneras. <https://www.salecycle.com/blog/featured/ecommerce-returns-2018-stats-trends/>.

⁽⁴⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG (EUT L 285, 31.10.2009, s. 10).

⁽⁴⁷⁾ C. Becker et al. (2015), "Sustainability Design and Software: The Karlskrona Manifesto", i IEEE/ACM 37th IEEE International Conference on Software Engineering, s. 467–476, doi: 10.1109/ICSE.2015.179.

⁽⁴⁸⁾ Se även Kern et al. (2018), "Sustainable software products – Towards assessment criteria for resource and energy efficiency", Future Generation Computer Systems, vol. 86, s. 199–210, doi: 10.1016/j.future.2018.02.044.

⁽⁴⁹⁾ En förnyad EU-strategi 2011–2014 för företagens sociala ansvar, COM(2011) 681 final.

3.5.4 Reklam och konsumtion på nätet

EESK ser med oro på den ökande tendensen med e-handelsplattformar som främjar ohållbara konsumtionsformer. Spårning av beslut om köp på nätet och personanpassning av annonser främjar en ohållbar masskonsumtion. EESK anser att användningen av data för tredjepartsändamål inte beaktas i tillräcklig utsträckning i den allmänna dataskyddsförordningen och uppmanar kommissionen att stärka denna lagstiftning beträffande principerna om tillräckliga data (dataminimering) och datakoppling.

EESK efterlyser också begränsningar av onlinereklam. I många medlemsstater är reklam förbjuden på offentliga platser såsom skolor. EESK skulle stödja reklampria utrymmen på internet, särskilt i sökmotorer och sociala medier. EESK noterar att ungefär hälften av alla globala onlinereklamintäkter (över 300 miljarder US-dollar per år⁽⁵⁰⁾) går till två amerikanska företag: Google och Facebook.

EESK välkomnar initiativ såsom "Green Consumption Assistant", som bygger på AI och för närvarande utvecklas av Einstein Centre Digital Future och Ecosia.org med syftet att främja sökmotorer som hjälper konsumenterna att köpa mer hållbara produkter och tjänster.

3.6 Hållbarhetsmål 13: Klimatåtgärder

3.6.1 Digitalisering för miljöskydd och klimatförändringar

EESK välkomnar digitala lösningar som möjliggör miljöskydd och hållbarhetsomställningar inom transporter, energisystem, byggnader, jordbruk och andra sektorer. Till exempel konstaterades i en schweizisk studie att IKT skulle kunna spara upp till 6,99 miljoner ton koldioxidequivaler (CO₂e) per år, med ett eget koldioxidavtryck på 2,69 miljoner ton CO₂e per år⁽⁵¹⁾. I andra studier har man visat på ännu större potential⁽⁵²⁾. Kommittén noterar dock att den allmänna digitaliseringen av ekonomin och samhället hittills inte har bidragit till att minska efterfrågan på energi och koldioxidutsläppen⁽⁵³⁾. För att kunna utnyttja den potential IKT har när det gäller att bidra till klimat- och miljöskydd krävs därför stödjande åtgärder, till exempel för att mildra rekyl- och induktionseffekter.

3.6.2 Serverparkers energiförbrukning

"Molnet" består av fysiska datacentraler som är resursintensiva att bygga och energiintensiva att driva. EESK uppmanar kommissionen att samarbeta med EU:s medlemsstater för att upprätta ett EU-register över datacentraler som ska omfatta energieffektivitet, livscykel och byggnadsmaterial. Dessutom skulle EESK välkomna kommissionslagstiftning om att integrera datacentraler i bostäder i städer eller handelszoner för att på bästa sätt utnyttja spillvärme.

EESK rekommenderar att man inrättar ett "top runner"-system där de mest energieffektiva datacentralerna blir normen. EESK skulle välkomna en överenskommelse mellan medlemsstaterna om att ge i uppdrag att bygga nya datacentraler med 100 % förnybar energi.

EESK rekommenderar att AI används för att stödja det offentliga klimatskyddet och energiomställningen.

- Såsom föreslås i vitboken om AI bör kommissionen föreslå åtgärder för hur medlemsstaterna kan främja hållbara AI-lösningar.
- AI-styrda självkörande fordon skulle kunna minska utsläppen av växthusgaser för transporter i städer genom algoritmer för trafikoptimering/sparsam körning eller samåkningstjänster med flottor av helt elektriska självkörande fordon.
- AI kan öka förutsägbarheten i efterfrågan och tillgång på förnybar energi i ett decentraliserat nät eller förbättra energilagringen, effektiviteten och laststyrningen.

⁽⁵⁰⁾ Emarketer.com

⁽⁵¹⁾ Hilty & Bieser (2017), "Opportunities and risks of digitalisation for climate protection in Switzerland".

⁽⁵²⁾ Till exempel GESI/Accenture (2015), "SMARTer2030. ICT Solutions for 21st Century Challenges".

⁽⁵³⁾ Lange & Santarius (2020), "Smart Green World. Making Digitalization Work for Sustainability"; Lange, Pohl & Santarius (2020), "Digitalization and Energy Consumption. Does ICT Reduce Energy Demand?".

3.7 Smarta städer och andra exempel

EESK välkomnar tekniken för smarta städers molnbaserade tillämpningar som hanterar data i realtid för att möjliggöra bättre beslut, t.ex. rationaliserad avfallsinsamling, minskade trafikstörningar, bättre luftkvalitet och förbättrad energidistribution (med system för 100 % förnybar energi, nätförvaltning samt växlande utbud och efterfrågan på el).

3.7.1 Ett centralt område är mobilitet, inklusive konceptet **mobilitet som tjänst**, som fungerar som en katalysator för bättre användning av offentliga utrymmen, data och infrastruktur för att minska koldioxidutsläppen genom att offentliga och privata transporter integreras. Multimodala transporter, inklusive låncyklar, bildelning, kollektivtrafik, taxi och andra transportsätt, kan göra kollektivtrafik och delade transporter mycket mer attraktiva och minska beroendet av bilar. Nedan ges tre tongivande exempel från medlemsstaterna:

- **Amsterdam** delar trafikdata med berörda parter för att göra det möjligt att ta fram kartappar som är integrerade med kollektivtrafiken.
- **Barcelonas** berömda tunnelbanelinje 9 kommer att vara 47,8 km lång, med förarlösa tåg till flygplatsen och järnvägsstationerna.
- **Köpenhamns** innovativa smarta cykelsystem används för att övervaka och hantera luftkvalitet och trafikstörningar.

3.7.2 EESK välkomnar Barcelonas smarta och hållbara politik samt EU-projekt för smarta städer såsom följande:

- Inom ramen för **REMOURBAN**-projektet⁽⁵⁴⁾ kommer man att testa en rad tekniska innovationer och affärsmodeller för stadsrenovering, med deltagande av Valladolid (Spanien) och eventuellt Seraing (Belgien) och Miskolc (Ungern).
- Turiststäder såsom Valencia (Spanien), Dresden (Tyskland) och Antalya (Turkiet) är "fyrarna" i EU-projektet för smarta städer **MATCHUP**⁽⁵⁵⁾.

3.7.3 **Hållbar turism** är avgörande för återhämtningen efter covid-19. Vi bör bygga vidare på EESK:s senaste yttranden i denna fråga⁽⁵⁶⁾. I synnerhet bör vi uppmuntra föroreningsfria transportsätt såsom cyklar och kollektiva transporter, utveckla alltmer bränsleeffektiva flygmotorer och främja renovering av logianläggningar med **miljömärkescertifiering**.

3.7.4 EESK välkomnar hållbara metoder för **digitalisering av jordbruket** och hänvisar till sitt aktuella yttrande om kommissionens från jord till bord-strategi⁽⁵⁷⁾. Kommitténs ambition är att se till att även små och medelstora jordbruksföretag drar nytta av digitala lösningar inför den nödvändiga agroekologiska omställningen om de så önskar, och under förutsättning att dessa är ekonomiskt bärkraftiga och jordbrukarna själva har kontroll över dem. Det finns mängder av innovativa tekniska tillämpningar, varav många är uppenbart fördelaktiga när samhället går mot en mer hållbar livsmedelsproduktion (t.ex. drönare för övervakning av grödor och djur, robotar för sådd, ogrärensning, skörd eller mjölkning och möjligheten till "vertikala gårdar" i städer med mycket lägre vattenförbrukning och lokal försörjning). I detta sammanhang uppmuntrar vi till medansvar, system för delade data⁽⁵⁸⁾ och andra innovativa modeller.

Att hantera den digitala revolutionen inom jordbruket innebär komplexa utmaningar och vi noterar vikten av initiativ såsom FAIRshare⁽⁵⁹⁾ för att främja användningen av digitala verktyg för att optimera jordbruksmetoderna. Att bygga upp färdigheter och förtroende och samtidigt ta itu med den särskilda digitala klyftan på landsbygden är extra viktigt i detta sammanhang.

⁽⁵⁴⁾ <http://www.remourban.eu/>

⁽⁵⁵⁾ <https://www.matchup-project.eu/>

⁽⁵⁶⁾ EESK:s yttranden "Internationell handel och turism – en global agenda för hållbar utveckling" (EUT C 14, 15.1.2020, s. 40) och "Turism och transport under 2020 och framåt" (se sidan 219 i detta nummer av EUT).

⁽⁵⁷⁾ EESK:s yttrande "Från jord till bord: en strategi för hållbara livsmedel", 2020 (se sidan 268 i detta nummer av EUT).

⁽⁵⁸⁾ Till exempel JoinData, en oberoende dataplattform för jordbrukare (join-data.nl).

⁽⁵⁹⁾ <https://www.h2020fairshare.eu/>

3.7.5 **E-hälsa** är av central betydelse för ett välgrundat, evidensbaserat beslutsfattande, insyn i vårdprocesser, felminskning, förbättrad diagnostisk noggrannhet och kostnadseffektivitet, kortare väntetider och mindre avfall. Åtgärderna mot pandemin såsom social distansering och karantän har snabbt lett till en betydligt större medvetenhet om e-hälsans potential.

Bryssel den 17 september 2020.

Luca JAHIER
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*
